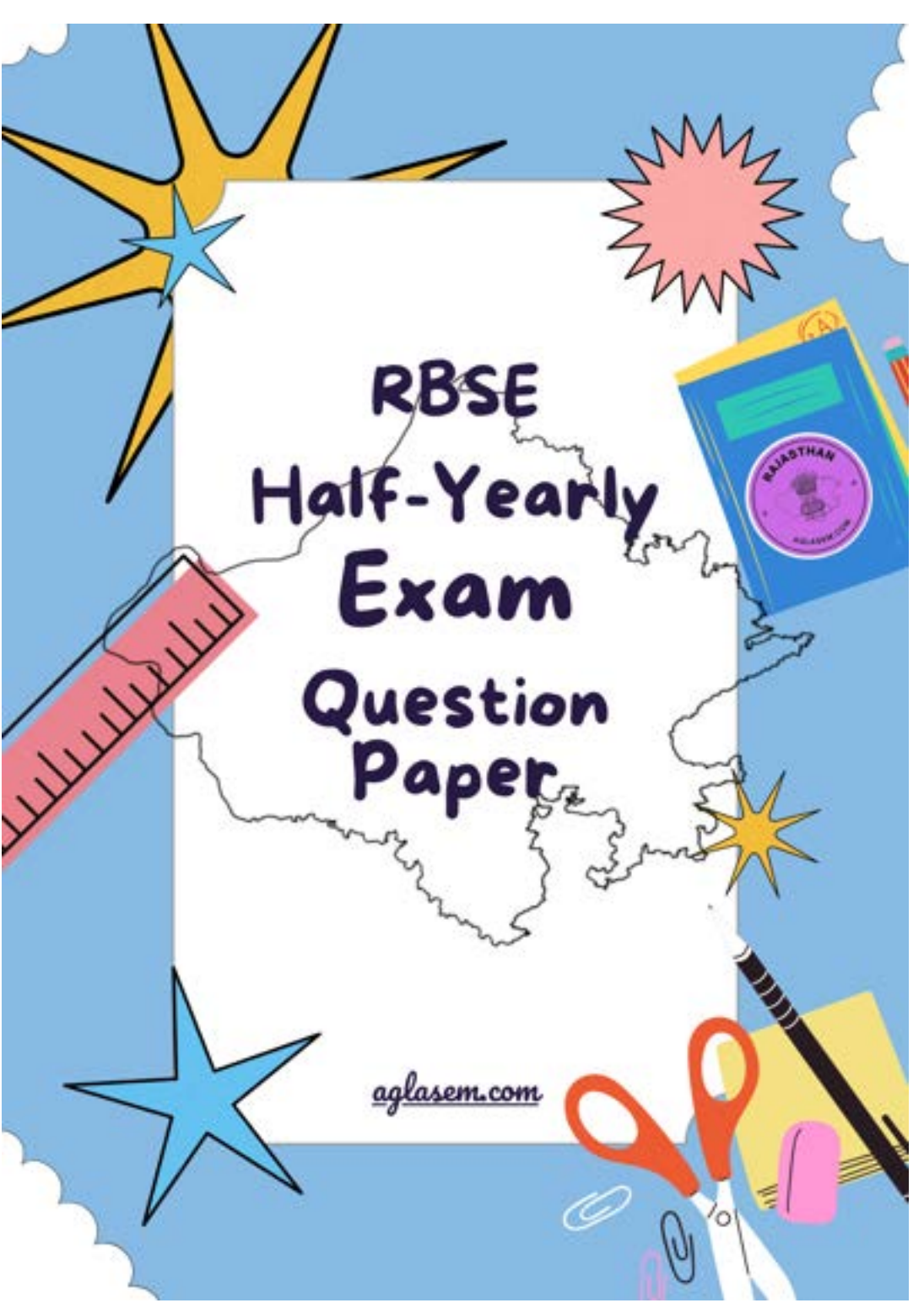
RBSE Half-Yearly Exam Question Paper

aglasem.com

अनुक्रमांक | | | | | | **A** APS-1003-(X) संस्कृतम्

अर्द्धवार्षिक परीक्षा सत्र 2023-24

कक्षा–10

समय : 3¼ होरा **विषय : संस्कृतम्** **पूर्णांक : 70**

1. सर्व प्रश्नाः अनिवार्यः सर्वानाम् च अंका प्रश्नानाम् सम्मुखे अंकिताः। एकस्य प्रश्नस्य सर्वेषां भागानाम् उत्तराणि एकत्रैव लेखनीयानि।

खण्ड–अ

1. अधोलिखित प्रश्नानाम् उचित क्रमाक्षरं स्व-उत्तर पुस्तिकायां लिखत–

(i) अद्य धरातलं कीदृशं जातम्? 1
(अ) निर्मलम् (ब) शुद्धम् (स) पवित्रम् (द) समलम् ( )

(ii) 'शिशुलालनम्' इति पाठस्य रचयिता कः? 1
(अ) कालिदासः (ब) दिङ्नागः (स) भवभूतिः (द) भासः ( )

(iii) सम्पत्तौ विपत्तौ च केषाम् एकरूपता भवति? 1
(अ) महताम् (ब) बलिनाम् (स) बालकानाम् (द) धनिकानाम् ( )

(iv) वानरः कस्य पुच्छं धुनोति? 1
(अ) गजस्य (ब) सिंहस्य (स) वृषभस्य (द) धेनोः ( )

(v) बुद्धिमती गहनकानने मार्गे एकं किं ददर्श? 1
(अ) श्रृगालं (ब) व्याघ्रं (स) चित्रकं (द) दैत्यम् ( )

(vi) निर्धनः जनःकस्य रुग्णताभाकर्ण्य व्याकुलो जातः? 1
(अ) पुत्रस्य (ब) मित्रस्य (स) भार्यायाः (द) धनिकस्य ( )

(vii) अमंत्र किं नास्ति? 1
(अ) वाणी (ब) मूलम् (स) वचनम् (द) अक्षरम् ( )

(viii) चण्डवातेन मेघरवैश्च सह कः समजायतत? 1
(अ) धनवृष्टिः (ब) अग्निः (स) प्रवर्षः (द) पुण्यवर्षा ( )

(ix) सर्वधेनूनां माता का आसीत्? 1
(अ) रम्भाः (ब) माया (स) सुरभिः (द) चम्पा ( )

(x) उदयकाले सबिता भवति? 1
(अ) रक्तः (ब) पीतः (स) कृष्णः (द) खेलः ( )

(xi) पिककाकयोः भेद कदा दृश्यते? 1
(अ) रात्रौ (ब) ग्रीष्मकाले (स) वर्षाकाले (द) बसंतसमये ( )

(xii) चौरः किम् आदाय पलायितः? 1
(अ) मञ्जूषाम् (ब) स्वर्णाभूषणम् (स) धनम् (द) वस्त्रम् ( )

2. एक पदेन उत्तरं लिखत– 1×5

(i) कुत्सितवस्तुमिश्रितं किमस्ति?
(ii) सर्वदा सर्वेकार्येषु का बलवती?
(iii) कुशलवौ कम् उपसृत्य प्रणमतः?
(iv) नराणां प्रथमः शत्रु कः?
(v) कं निकषा मृतशरीरम् आसीत्?

खण्ड–ब

3. 'क' स्तम्भे पदानां लिखितम् 'ख' स्तम्भे पुन विलोम पदानां मेलनंकृत्वा लिखत्– 1×6=6

	'क'	'ख'
(i)	पक्वः	अकातरः
(ii)	विमूढधीः	कृतघ्नता
(iii)	कातरः	अपक्वः
(iv)	कृतज्ञता	उद्योगः
(v)	आलस्यम्	कोमलाः
(vi)	परुषा	सुधीः

4. रेखांकित पदेषु प्रश्न निर्माणं कुरूत– 1×5=5

(i) सुराधिपः ताम् अपृच्छत्।
(ii) मृगाः मृगैः सगमनुव्रजन्ति।
(iii) न्यायाधीशः बंकिमचन्द्र आसीत्
(iv) तत्बार्धस्य निर्णयः विवेकेन कर्तुं शक्यः।
(v) भूमि फालद्वये विभक्ता।

खण्ड–ब

5. अधोलिखित गद्यांश पठित्वा निर्देशानुसार प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत– 8

दीपावली अस्माकं राष्ट्रियोत्सवः वर्तते। अस्मिन् उत्सवे सर्वेजनाः परस्परं भेदभावं विस्मृत्य आनन्दमग्नाः भवन्ति। त्रेतायुगे कैकेय्याः वरयाचनात् अयोध्यायाः राज्ञा दशरथेन रामाय चतुर्दशाणां वर्षाणां वनवासः प्रदत्तः। श्रीराम अस्मिन् एव दिने सीतालक्ष्मणाभ्यां सह अयोध्यां प्रत्यावर्तितवान्। तान् स्वागतं व्याहर्तुम् अध्योयावासिनः नगरे सवैत्र दीपान् प्रज्वालितवन्तः। तदा आरभ्य अद्यावधिः प्रतिवर्ष कार्तिक मासे अमावस्यायां तिथौ भारते दीपावली-महोत्सवः महत्ता उत्साहेन आयोजितः भवति।

दीपावल्यां जनाः गृहाणि परिष्कुर्वन्ति। अस्मिन्नवसरे ते स्वमित्रेभ्यः बन्धुभ्यश्च उपहारान् यच्छन्ति, परस्परम् अभिनन्दन्ति च बालकेभ्यः मिष्ठान्नं यच्छन्ति। सर्वे जनाः लक्ष्मी-गणेशयोः पूजनं कुर्वन्ति। पितरः स्वसन्ततिभ्यः स्फोटनकानि ददति। अस्मिन महोत्सवे सर्वे सर्वेभ्यः सुखाय समृद्धये च शुभेच्छाः प्रकटयन्ति।

(I) एक पदेन उत्तरत– ½×4=2
  (i) कस्याः वरयाचनात् दशरथेन रामाय वनवासः प्रदत्तः?
  (ii) कदा जनाः गृहाणि परिष्कुर्वन्ति?
  (iii) सर्वेजनाः परस्परं किम् विस्मृत्य आनन्दमग्नाः भवन्ति?
  (iv) दशरथेन रामाय कति वर्षाणां वनवासः प्रदत्तः?

(II) पूर्णवाक्येन उत्तरत– 1×2=2
  (i) भारते कदा दीपावली-महोत्सवः आयोजितः भवति?
  (ii) दीपावल्यां जनाः कयोः पूजनं कुर्वन्ति?

(III) अस्य गद्यांशस्य समुचितं शीर्षकं लिखत। 1

(IV) अस्य गद्यांशस्य संक्षिप्तीकरणं कुरूत। 1

(V) भाषिककार्यम्– 1×2=2
  (i) ते स्वमित्रेभ्यः ..... । इत्यत्र 'ते' सर्वनामपदस्थाने संज्ञापदं लिखत।
  (ii) 'दुःखाय' इति पदस्य गद्यांशात् विलोमपदं चित्वा लिखत।

6. स्वपाठ्यपुस्तकात् द्वौ श्लोकौ लिखत यः अस्मिन प्रश्न पत्रे न समाविष्टो- 3

7. अधोलिखित पद्यांशस्य हिन्दी भाषायां अनुवादं लिखत- 3

एक एव खगो मानी वने वसति चातकः।
पिपासितो वा म्रियते याचते वा पुरन्दरम्।।

अथवा

निमित्तमुद्दिश्य हि यः प्रकुप्यात, ध्रुवं स तस्यापगमे प्रसीदति।
अकारणद्वेषि मनस्तु यस्य वै। कथं जनस्तं परितोषयिष्यति।।

8. अधोलिखित अन्वये रिक्त स्थानपूर्ति कुरूत- ½×4=2

हि मनुष्याणां ..... महान शत्रुः। उद्यमसमः ..... न अस्ति य ..... (मनुष्यः) न अवसीदति।

(बंधु, कृत्वा, आलस्यम्, शरीरस्थः)

9. अधोलिखित पदेषु सन्धि। संधिविच्छेदं कृत्वा नामापि लिखत- 1×2=2

(अ) नमः + कृत्य (ब) हरिबन्दे

10. अधोलिखितषु वाक्येषु रेखाकितपदं समस्त पदानां विग्रह कृत्वा समास नामापि लिखत-

(अ) सम्पत्तौ च विपत्तौ च महतामेकरूपता। 1×2=2

(ब) प्रत्येक पर्वणि समारोहः भवति।

11. प्रकृति प्रत्ययानुसार रिक्त स्थानं पूर्ति करणीयम्- 1×2=2

(अ) त्यज् + क्त्वा = ... (ब) गणनीयः = ... + ...

खण्ड-स

12. मञ्जूषायां प्रदत्ते अव्ययपदे रिक्तस्थानानि पूरयत-[एव, सहसा, वृथा, बिना] ½×4=2

(अ) ..... विदधीत न क्रियाम्। (ब) क्रिया ..... नरः अकर्मण्यः भवति।

(स) कर्मणा ..... नरः पूज्यते। (द) सः ..... हसति।

13. निम्नलिखित पदेषु उपसर्ग शब्दं च पृथक कृत्वा लिखत- 2

(अ) आगमनम् (ब) अपव्ययः

14. निम्नलिखित पदेषु लिंग-विभक्ति शब्द वचनं निर्देश कुरूत- 2

(अ) पितरौ (ब) आवाम्

15. 'वद्' धातु लट्लकार रूपं लिखत- 2

16. क्रमरहित वाक्येषु कथा क्रमस्य संयोजनम्- 1/3 × 6 = 2

(i) घटे जलम् अल्पम् आसीत्।
(ii) तस्य मस्तिष्के एकः विचारः समागतः।
(iii) एकः पिपासितः काकः आसीत्।
(iv) सः पाषाणखण्डानि घटे अक्षिपत्, जलं च उपरि आगतम्।
(v) सः वने एकं घटं अपश्यत्।
(vi) जलं पीत्वा काकः ततः अगच्छत्

17. भवान् विद्यालयस्य नियमित छात्र प्रमाणपत्र प्राप्त विषये अधोलिखित पत्रं मञ्जूषासहायत्तया रिक्तस्थानानि पूरयित्वा लिखतु- ¼×8=2

[भवन्तः, अर्हं, महोदयाः, मह्यं, प्रदाय, अतः, सेवायाम्, भागं]

.....

श्रीमन्तः प्रधानाध्यापक महोदयाः

राजकीय उच्च माध्यमिक विद्यालयः

जयपुरम्।

विषयः – नियमित छात्र प्रमाणपत्र प्राप्त्यर्थम्।

.....

सविनयं निवेदनम् अस्ति यत् अहं विद्यालयस्य दशमकक्षायाः *नियमित छात्रोऽस्मि।* ..... संस्कृत श्लोक प्रतियोगितायां ..... गृहीतुम् इच्छामि। ..... प्रार्थना अस्तियत् ..... नियमित-छात्र-प्रमाणपत्रं ..... अनुगृहीष्यन्ति .....।

सधन्यवादम्।

भवदाज्ञाकारी शिष्यः
रमेशः
दशम् कक्षा

18. अधोलिखित गद्यांशस्य हिन्दी अर्थ लिखत– 3

अस्ति देउलाख्यो ग्रामः। तत्र राजसिंहः नाम राजपुत्र वसति स्म। एकदा केनापि आवश्यक कार्येण तस्य भार्या बुद्धिमती पुत्रद्वयोपेता पितुर्गृहं प्रति चलिता। मार्गे गहनकानने सा एकं व्याघ्रं ददर्श। सा व्याघ्र मागच्छन्तं दृष्टवा धाष्टर्यात् पुत्रौ चपेटया प्रहृत्य जगाद– 'कथमेकैकशो व्याघ्र भक्षणाय कलहं कुरूथः? अयमेकस्तावद्विभजय भुज्यताम्। पश्चाद् अन्यो द्वितीयः कश्चिल्लक्ष्यते।'

19. निम्नलिखित अंकानां संस्कृत भाषायां लिखत– ½×2=1

(अ) 52 (ब) 197

20. मञ्जुषायाः उपयुक्त पदानि गृहीत्वा 'चिकित्सालय दर्शनम्' इति विषये वार्तालापं पूरयत– ½×8=4

[तत्, त्वम्, पीडितः, कुत्र, उपचारम्, के, अस्ति, चिकित्सालय भवनम्]

पुनीतः – सुरेश! त्वं ..... गच्छसि?
सुरेशः – पुनीत! ..... अपि आगच्छ।
पुनीतः – अरे! ..... किं भवनम् अस्ति?
सुरेशः – तत् ..... अस्ति। आवाम् अपि मातुलं द्रष्टुं चलावः।
पुनीतः – सः केन रोगेण ..... अस्ति?
सुरेशः – सः उच्च रक्त चापेन पीडितः .....।
पुनीतः – ते श्वेतप्रावारकधारकाः ..... सन्ति। ते किं कुर्वन्ति।
सुरेशः – ते चिकित्सकाः सन्ति। ते ..... कुर्वन्ति।

अथवा

अद्यः प्रदत्त चित्र दृष्टवा मञ्जूषायां प्रदत्त शब्दानां सहायतया संस्कृते अष्ट वाक्यानि निर्मायलिखत– [उपवनम्, पुष्पाणि, सूर्य, खगः, आकाशे कलवरम् बालकः भ्रमन्ति।]

❑❑❑

QUESTION PAPERS

GET PREVIOUS YEAR QUESTION PAPERS FOR ALL CLASSES FOR CBSE, ISCSE, ISC AND ALL ALL STATE BOARDS HERE AT AGLASEM.COM

BOARD WISE

- Andhra Pradesh Board Question Papers
- Assam Board Question Papers
- Bihar Board Question Papers
- Chhattisgarh Board Question Papers
- Goa Board Question Papers
- Gujarat Board Question Papers
- Haryana Board Question Papers
- Himachal Pradesh Board Question Papers
- J&K State Board Question Papers
- Jharkhand Board Question Papers
- Karnataka Board Question Papers
- Kerala Board Question Papers
- Madhya Pradesh Board Question Papers
- Maharashtra State Board Question Papers
- Manipur Board Question Papers
- Meghalaya Board Question Papers
- Mizoram Board Question Papers
- Nagaland Board Question Papers
- Orissa Board Question Papers
- Punjab Board Question Papers
- Rajasthan Board Question Papers
- Tamil Nadu Board Question Papers
- Telangana State Board Question Papers
- Tripura Board Question Papers
- Uttarakhand Board Question Papers
- Uttar Pradesh (UP) Board Question Papers
- West Bengal (WB) Board Question Papers